

Open Monumentendag

13 | 09 | 09

CO₂

ZUURSTOF VOOR CULTUUR

Zorginstellingen in de regio:

Huize Godtschalck Loker en H. Hart leper in de kijker

[Open Monumentendag²⁰⁰⁹

Open Monumentendag (OMD) is een klassieker, ook in de Westhoek. Al voor de zevende maal brengt **CO₇** voor deze 'dag van het onroerend erfgoed' een uitgebreide brochure uit.

CO₇ is het intergemeentelijk cultureel samenwerkingsverband tussen Heuvelland, Ieper, Langemark-Poelkapelle, Mesen, Poperinge, Vleteren en Zonnebeke.

In 2009 focust OMD op het erfgoed dat te maken heeft met het geestelijk, lichamelijk en maatschappelijk welzijn van de mens: aspecten van zorg die bepalend waren voor architectuur en inrichting, gebouwen die speciaal voor allerlei vormen van zorg werden opgetrokken, parken en andere landschapsvormen bij zulke instellingen, sporen van zorg die archeologen terugvinden. Zoals steeds staat op Open Monumentendag waardevol onroerend erfgoed van vóór 1975 centraal.

Op zondag 13 september is het zover: dan kunt u in onze regio 18 sites bezoeken en/of activiteiten bijwonen. Blikvangers zijn zeker het H. Hart in Ieper en Huize Godtschalck in Loker. De twee hoofdartikels gaan over de geschiedenis van beide '**zorginstellingen**'.

Met dank alvast aan de vele vrijwilligers en gidsen voor hun gedreven inzet.

We verwachten u op 13 september.

Lieven Vanbelleghem
Voorzitter **CO₇**

[INHOUD

Godtschalck door de eeuwen heen **3**

Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart Ieper
onderging een grondige metamorfose **9**

Opengestelde sites **14**

Godtschalck door de eeuwen heen

De voorloper van het huidige Huize Godtschalck in Loker (Heuvelland) was het Sint-Antoniustgesticht. Het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen van Ieper (de voorloper van het huidige OCMW) bouwde dit gesticht in 1873 om er "kranke ouderlingen" uit Ieper te herbergen. Maar het initiatief kende weinig succes, zodat de gebouwen in 1887 alweer leeg stonden.

Charles Godtschalck

Jonkheer (écuyer) Charles-Frédéric-Liévin Godtschalck werd geboren in Gent op 13 december 1809 en huwde er in 1836 met Sophie-Thérèse-Jeanette Vergauwen.

Charles Godtschalck had zijn hoofdverblijfplaats in kasteel Ter Zinkt in Munte maar verbleef een groot deel van het jaar in zijn buitenverblijf, kasteel Herenthagehof, langs de Meenseweg in Ieper. Het park rondom de woonst besloeg 18 hectare. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het domein het strijdtoneel van diverse aanvallen. De Duitsers bouwden het in 1915-1916 om tot een versterkte vesting. De gebouwen en meteen ook het volledige domein raakten totaal vernield. Na 1918 werd enkel de kasteelhoeve heropgebouwd. Nu is het vroegere domein Godtschalck nagenoeg volledig bebost en maakt het deel uit van de Gasthuisbossen. Charles Godtschalck overleed in dit kasteel op 17 februari 1892.

Testament en nalatenschap

Charles Godtschalck maakte zijn testament bij notaris Degrijsse uit Beselare op 20 maart 1885. Bij testament ging een gedeelte van het onroerend goed naar het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen van Ieper: in totaal 88 hectare landerijen en 35 hectare bos. Daarnaast waren er landpachten in België, Nederland en Frankrijk, inkomsten uit houtkappingen en jachtrecht. Het totale kapitaal werd geschat tussen 5 en 6 miljoen frank. Doordat de erfgenamen het testament betwisten, werd er nog 2 miljoen frank van de nalatenschap afgeroomd.

Het testament stelde dat de opbrengst van de onroerende goederen moest gebruikt worden voor de oprichting en het onderhoud van een centrum voor de opleiding van weeskinderen tot bekwame landarbeiders op zijn eigendom in Wijtschate. Indien er nog geld overbleef, moest ook een gesticht voor meisjes worden opgericht.

kasteel Ter Zinkt in Munte

"Ik stel aan voor mijn algemenen begiffigen de Burgerlijke Godshuizen van Yper met last van een gesticht van landbouwopvoeding te maken waar men aannemen zal de weezen en verlaten kinderen eerst van de stad Yper, dan van het arrondissement en deels van de provincie.

Men zal het gesticht volledigen volgens dat de middelen zulks toelaten, met er bij te voegen of te stichten eene keukenschool voor weezen en verlaten meisjes.

Mijne wensch en inzichten zijn dat de kinderen in het gesticht aanveerd, er opgevoed worden met het doel ervan te maken: de jongens goede landbouwwerklieden, bekwaam tot alle hovenier- en landbouwwerk, toezieners van bosschen en eigendommen; de meisjes, goede keukenmeiden, bestiersters en huishoudsters.

Ik begeer dat dit gesticht gebouwd worde op mijnen eigendom gelegen te Wytschaete en dat het mijn naam drage.

De kost van de gebouwen zal genomen worden op de inkomsten van mijne goederen, derwijze dat het kapitaal in zijn geheel blijve."

Onderdeel uit het testament van Charles Godtschalck

Na tien jaar hadden de Burgerlijke Godshuizen nog geen letter van het testament gerealiseerd, op het te gelde maken van eigendommen, het verkopen van aandelen en kasbons en herbeleggen van deze sommen na. Het Bestuur van de Godshuizen besliste uiteindelijk in 1896 een huishoudschool voor meisjes op te richten in Loker. Aangezien de godshuizen er over een leegstaand bejaardentehuis beschikten, besloten ze deze gebouwen te verkopen aan de stichting Godtschalck. Deze optie maakte de bouw van een school voor meisjes door de stichting overbodig, wat voor zowel de Godshuizen als de stichting Godtschalck zeer voordelig uitviel.

In 1901 komt de zaak Godtschalck voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De liberaal Janson interpelleerde de minister over het legaat van Charles Godtschalck. Hij stelde vast

dat het huis voor wezen in Wijtschate nog niet was opgericht, zoals het testament had voorgeschreven. Hij bekritiseerde ook het Sint-Antoniusgesticht te Loker, waar de wezen waren ondergebracht. Het gebouw zou "Stichting Godtschalck" moeten heten, verklaarde Janson, want "Saint Antoine n'a rien donné et il reçoit tout, Godtschalck a tout donné et il ne reçoit rien". Als gevolg van deze tussenkomsten plaatste het toenmalige lid van het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen van Loker, de heer Louis Biebuyck, een houten bord boven de toegangsdeur met "Stichting Godtschalck".

Uiteindelijk werd in 1905 begonnen met de bouwwerken van een gesticht voor jongens in de Poperingestraat (nu Vierstraat) in Wijtschate, waar zich nu de sporthal en voetbalvelden bevinden.

WYTSCHAETE. — Gesticht Godtschalck. - Institut Godtschalck

Het gesticht Godtschalck in Wijtschate (Sint-Josephgesticht)

De landbouwschool had naast de kapel en sacristie zeven paviljoenen van ongeveer gelijke afmetingen, allen met elkaar verbonden door lange gangen. De blokken hadden ruime speelplaatsen en tuintjes. Het gebouw was volledig omheind met 400 meter gemetste muur en bood plaats aan 100 kinderen. Het gesticht Godtschalck voor jongens werd in 1911 in gebruik genomen en bestuurd door de zusters van de Heilige Vincentius à Paulo van Gits. Het was een voor die tijd hypermoderne landbouwschool, waar naast wezen ook betalende kinderen opvoeding en onderwijs genoten.

Eind oktober 1914 legden de Fransen loopgraven aan tot tegen de instelling. Daarop vluchtte Moeder Benedicta samen met haar zusters, een dertigtal weesjongens, twee onderwijzers, de knecht en een deel van de inboedel met paard en kar naar het Sint-Antoniusgesticht in Loker. Ze zouden het gesticht Godtschalck in Wijtschate nooit meer terugzien. Het nagelnieuwe gebouw werd volledig vernield en nooit meer heropgebouwd.

Het Sint-Antoniustgesticht in Loker

Na negen jaar leegstand werd het gebouw opgeknapt. Op 6 juli 1896 kwamen zes weesjes uit het leperse Sint-Elisabethgesticht onder leiding van twee zusters van de Heilige Vincentius à Paulo van Gijs aan in Loker. Het wezengesticht onder de benaming Sint-Antoniustgesticht sloeg beter aan dan de kolonie voor ouderlingen: de volgende jaren steeg het aantal kinderen gestaag. De middelen van de stichting Godtschalck financierden de nodige uitbreiding. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog besloeg het voor die tijd zeer moderne gesticht met gebouwen en gronden meer dan vijf hectare. Het Sint-Antoniustgesticht bood plaats aan 200 kinderen, waarvan een 60-tal jongens, die er bleven tot de leeftijd van tien jaar. De meisjes werden tot hun meerderjarigheid "in eer en deugd opgebracht, onderwezen en geoefend in alle vakken der vrouwelijke bedrijvigheid".

Kinderen van de kleine burgerij werden ook aanvaard mits het betalen van jaargeld.

De Eerste Wereldoorlog

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en na de eerste slag bij Ieper in 1914 lag het Sint-Antoniustgesticht ver genoeg achter het front, zodat de kinderen en zusters er mochten blijven. Ook de kinderen uit de gestichten van Ieper en Wijschate werden in Loker ondergebracht.

Loker bleef bijna de hele oorlog in geallieerde handen en werd gebruikt als rustplaats. Rond het dorp ontstonden grote militaire kampen.

In de ruime gebouwen van het St.-Antoniustgesticht verbleven gedurende de hele oorlog hoofdzakelijke Britse Field Ambulances (medische verbandplaats). Getuige hiervan is Loker Hospice Cemetery, in juni 1917 opgericht en in gebruik gebleven tot april 1918.

Officieren gebruikten de gebouwen voortdurend, maar ook de badinstallaties en de wasserij draaiden op volle toeren ten behoeve van de soldaten, mits betaling aan de zusters.

Het gesticht was bij de Britten gekend onder de naam "Locre hospice", bij de Fransen als "l'hospice de Locre" en bij de Duitsers als "das Loker Hospiz".

Ook het Ierse parlamentslid William Redmond verbleef tijdens de oorlog enkele maanden in het hospice. Op de eerste dag van de mijnenslag, op 7 juni 1917, stierf hij aan zijn verwondingen in een Ulsterse hulppost in Dranouter. Op 8 juni werd hij in de kloostertuin bij een grot met beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes begraven.

In 1920 werden enkele graven uit de kloostertuin overgebracht naar de nabijgelegen militaire begraafplaats Loker Hospice Cemetery. Eleonor Redmond-Dalton wilde echter dat het graf van haar man onaangeroerd bleef en weigerde het te laten overbrengen. Na de oorlog werd het graf gedurende vele jaren bezocht als pelgrimsoord, voor zij die zich met de Ierse nationalistische beweging verbonden voelden. Het graf verwierf het oorspronkelijke O.L.V.-beeld uit de grot in een houten kapelletje. Aan beide zijden van het graf staat een arduin voetstuk van het oude gesticht, als laatste getuigen van de verwoesting in 1918.

Tijdens het Duits Lenteoffensief van 1918 lag het Sint-Antoniustgesticht bij de slag om de Kemmelberg in het midden van het oorlogsgeweld. Het gebouw wisselde verschillende keren van bezetter en werd uiteindelijk ten gronde vernield.

De Wederopbouw

Half december 1918 keerde moeder Claudia met enkele zusters terug uit Frankrijk om een voorlopig onderdak te regelen. Op 4 april 1919 stond een eerste barak recht. De wezen keerden terug in juni 1919. Het waren opnieuw de zusters van de congregatie van de Heilige Vincentius à Paulo van Gits, die er de dienst uitmaakten.

De Wederopbouw

Het duurde tot 1927 eer men de eerste steen legde van het huidige gebouw; ontworpen door architect de Saegher van Poperinge. Het behelst één groot complex in Neogotische wederopbouwstijl, bestaande uit vier vleugels in gesloten vorm opgesteld rondom een binnenplaats met kapel in byzantijnse stijl, met 27 brandvensters.

Boven de ingang hangt een arduinen steen met het opschrift "Stichting Godtschalck".

Het huidige gebouw staat niet op dezelfde plaats als het vroegere Sint-Antoniushuis, maar 150 meter dichterbij de dorpskom.

In 1928 maakten de Zusters van de Heilige Vincentius à Paulo van Gits plaats voor de Zusters van de Heilige Familie van Ieper.

In het begin van de jaren '30 is het gebouw verre van ingericht. Gedurende jaren worden nog meubels en gebruiksvoorwerpen aangevraagd aan de Commissie voor Openbare Onderstand van Ieper. In 1937 volgde een grondige verbouwing. Een slaapzaal werd voorzien van 30 alkovens (chambrettes).

Op de vooravond van de Tweede Wereldoorlog herbergde de voorziening 68 kinderen.

Zeven zusters en twee als onderwijzeres gediplomeerde religieuzen maakten er de dienst uit.

Slaapzaal (jaren '30)

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleven, naast de weesmeisjes, ook een vijftigtal jongens van Ons Tehuis in het Sint-Antoniushuis, nadat hun gebouwen door de Duitsers waren bezet. Een grote verhuishagen getrokken door drie paarden reed heen en weer tussen Loker en Ieper voor de verhuis. De jongens kregen een deel van het gebouw toegewezen.

De komst van de jongens naar Loker zorgde voor een hele verandering in het dagelijks leven van alle betrokkenen. Niet in het minst omdat plots twee geslachten moesten samenleven, waardoor alle voorzieningen ontduddeld moesten worden. Af en toe werden ook in Loker Duitse soldaten ingekwartierd maar de bewoners van het tehuis hadden hier weinig last van.

Op 6 september 1944 verschenen bij Loker Hoekjes de eerste Poolse tanks. Heel de streek werd op korte tijd en zonder veel tegenstand bevrijd. Het duurde echter nog tot 8 mei 1945 voor de oorlog definitief voorbij was. Na de nodige festiviteiten, huldeblijken en optochten vond hetzelfde schouwspel plaats als vijf jaar tevoren, maar nu in de andere richting en in een heel andere sfeer: grote en kleine verhuishagens rolden hun lading van Loker terug naar Ieper.

1959: Huize Godtschalck houdt op te bestaan

In 1959 besliste de Commissie van Openbare Onderstand van Ieper, die de stichting Godtschalck nog altijd beheerde, om de uitbating van het Sint-Antoniushuis te staken. Op 31 december 1959 kwamen de gebouwen leeg te staan. De zusters kregen allen een nieuwe benoeming. De 48 kinderen werden verdeeld over de andere inrichtingen van de provincie, het lekenpersoneel in dienst van de congregatie werd ontslagen.

Voor de Commissie begon de zoektocht naar een koper voor het gebouw. Daarvoor schreef ze verschillende congregaties en religieuze ordes aan. De opbrengst wou ze besteden aan de uitbreiding en modernisering van 'Ons Tehuis' te Ieper, dat ze wel bleef uitbaten. Indien geen liefhebbers kwamen opdagen, plande de Commissie het gebouw te slopen.

De hele inboedel van het gebouw kreeg een nieuwe eigenaar. Het grootste deel van het materiaal, meubelen en leermiddelen ging naar Ons Tehuis in Ieper. Een aantal stukken werden verkocht aan scholen of geschonken aan andere Ieperse voorzieningen onder de Commissie zoals het O.L.V. Hospitaal, het Sint-Jans Godshuis en het Belle rusthuis.

Huize Godtschalck gered van de sloop door het Geloof in 1962

In 1962 kochten de Zusters van het Geloof uit Tielt de gebouwen van de Commissie voor Openbare Onderstand. Op 1 september

startte deze congregatie er met een nieuw initiatief voor verwaarloosde kinderen. Vanaf dat moment werd de naam Huize Godtschalck gebruikt.

Ze startten onmiddellijk met het toepassen van het verticaal familiaal opvoedingssysteem. Dit is een groepsindeling met zoveel mogelijk elementen uit een natuurlijk gezin: alle leeftijdsfasen kunnen aanwezig zijn, broers en zussen groeien samen op en er is een blijvende opvoedingsfiguur, die de continuïteit in de opvoeding waarborgt. Het systeem was voor die tijd zeer modern en pas overgewaaid uit Nederland. Het is een visie die nog altijd wordt gehanteerd.

Jarenlang was de blijvende opvoedingsfiguur de zuster, die dag en nacht alleen bij haar groep kinderen en jongeren stond. Aanvankelijk streefde men naar leefgroepen van maximum 15 kinderen, maar heel dikwijls steeg het aantal tot 20 of 25 kinderen. De ouderen hielpen bij het verzorgen van de kleinsten.

Met beperkte middelen en steun van de congregatie werd de eerste jaren hard gewerkt. De staatssubsidies waren zeer gering, zodat men het zich niet kon veroorloven meer personeel in dienst te nemen.

De nieuwe wet op de Jeugdbescherming van 1965 gaf de bijzondere jeugdzorg een nieuw wetgevend kader, en dit opende perspectieven voor personeel en subsidiëring.

Het oude weeshuis, dat naast klaslokalen slechts over een eetzaal, speelzaal en drie slaapzalen beschikte, werd geleidelijk inwendig omgebouwd tot hoe het er nu uitziet. In 1966 werden de verdiepingen grondig verbouwd, zodat elk kind zijn eigen individuele kamer kreeg.

Onderwijs in de gestichten van Wijtschate en Loker

Voor de Eerste Wereldoorlog beperkte het niet verplichte onderwijs zich vooral tot vakonderwijs. In 1914 werd in België de leerplicht ingevoerd: voortaan moeten alle kinderen van 6 tot 14 jaar onderwijs krijgen. Tot in 1959 werd het onderwijs in het Sint-Antoniusgesticht zelf gegeven. Er waren drie klassen: een bewaarklas, een eerste klas voor 1e, 2e, 3e en 4e leerjaar en een tweede klas voor het 5e, 6e, 7e en 8e leerjaar.

Bij de start van Huize Godtschalck in 1962 onder de Zusters van het Geloof van Tielt werd niet langer onderwijs gegeven in de voorziening zelf. De lagereschoolkinderen gingen naar de dorpschool in Loker, de leerlingen voor het secundair onderwijs gingen op internaat, vooral in scholen die eveneens afhingen van de Congregatie. Dit systeem werd afgeschaft in 1984.

Huize Godtschalck in de jaren '70 en '80

In de jaren '70 kwam lekenpersoneel stilaan de zusters vervoegen. Doorheen de jaren groeide het aantal leken-medewerk(st)ers en verminderde het aantal zusters actief betrokken in het opvoedingswerk. Iedereen, zusters zowel als leken, schoolde zich bij. Ook een maatschappelijk werkster (1971) en een orthopedagoog (1974) vulden de rangen aan.

In 1979 werd Huize Godtschalck een afzonderlijke vzw met een eigen Raad van Bestuur.

De personeelsbezetting steeg gaandeweg naar vier opvoedsters per leefgroep, de groepen werden kleiner. De capaciteit bedroeg 90 kinderen van 0 tot 21 jaar, verdeeld over zes leefgroepen van elk ongeveer vijftien kinderen. Dit bleef zo tot in 1981.

1 maart 1976 was een zeer belangrijke datum in de geschiedenis van Huize Godtschalck. Vanaf deze datum werd het tehuis officieel erkend als

kindertehuis door het ministerie van justitie. Dit betekende een grote stap vooruit, want vanaf dat ogenblik werden alle personeelsleden, overeenkomstig hun taak en diploma, betaald door het ministerie.

Waar in de jaren '70 de professionalisering en de toename van het personeel centraal stonden, was het centrale thema in de jaren '80 de reorganisatie en vernieuwing.

In 1981 wordt een leefgroep omgebouwd tot een leefgroep voor jongens van 16 tot 21 jaar met de bedoeling de jongeren op een systematische manier zelfstandigheid bij te brengen. Dit wordt later het T.C.K. (Trainingscentrum Kamerwonen). In 1982 wordt de capaciteit afgebouwd van 90 naar 75.

In 1984 krijgt Huize Godtschalck een bijkomende erkenning voor B.Z.W. (Begeleid Zelfstandig Wonen) en in 1989 wordt gestart met het dagcentrum De Keper in Poperinge (genoemd naar de steunende palen in een hoppeveld). Hierdoor werd ook de residentiële capaciteit verminderd naar 51.

De jaren '90 tot heden

Op het einde van de 20e eeuw valt Charles Godtschalck nog een bijzondere eer te beurt. In het kader van de straatnaamverandering in Heuvelland verandert de Bergstraat in Loker in de Godtschalckstraat.

Tegelijk met het ontstaan van nieuwe initiatieven verdwijnen tradities.

In november 2001 werd voor de laatste keer brood gebakken in Huize Godtschalck. De oven bleef echter bestaan. In augustus 2003 beëindigde de laatste religieuze haar loopbaan in Huize Godtschalck waardoor er enkel nog lekenpersoneel werkt. Enkele zusters bleven er wel nog wonen.

Binnen de organisatie worden inspanningen geleverd om zowel het gebouw als de voorzieningen voor de jongeren te moderniseren en aan te passen aan de eisen van de huidige samenleving. Gaandeweg krijgen de verschillende leefgroepen een opknabbeurt en worden ze omgevormd tot moderne woonruimten. In 2006 werden alle leefgroepen voorzien van een laptop en draadloos internet. Eind augustus 2008 verlieten de laatste drie zusters van het Geloof Huize Godtschalck.

Huize Godtschalck zorgt tot op heden als residentiële instelling bijzondere jeugdbijstand voor de opvang en begeleiding van 51

kinderen en jongeren van 0 tot 20 jaar, die omwille van een ernstige bedreiging in hun fysieke en/of psychosociale ontwikkeling, voor kortere of langere termijn, op vrijwillige of gedwongen basis, het oorspronkelijke milieu verlaten.

De kinderen en jongeren worden in Huize Godtschalck geplaatst door de jeugdrechter of door het comité voor bijzondere jeugdzorg. Een terugkeer naar huis of een overgang naar een zelfstandige woonsituatie – via T.C.K. (TrainingsCentrum Kamerwonen) en/of B.Z.W. (Begeleid Zelfstandig Wonen) vormen voor de doelgroep van Huize Godtschalck het beoogde sluitstuk van het residentieel verblijf.

Francis Devlamynck, opvoeder in de instelling.

Bronnen:

- De stichting Godtschalck, deel 1; José Depover in Dovie, 12e jaargang, nr. 3, 1999.
- Godtschalck in Wijschate (Sint-Joseph), deel 2; José Depover in Dovie, 12e jaargang, nr. 4, 1999.
- Debevere, R.; De Boekeboom, kroniek van 't Gelove-Tielt, zesde jaargang, nr. 1, 1962, p.66-73.
- Collectie Doolaege-Clyncemaille
- Priem, Valère; Kastelen en landhuizen in Grootleper; 2e druk 1997
- Priem, Valère; Kastelen en landhuizen in de Westhoek, leper, 1998,
- J. Coulembier, Doe Stille Voort, gedenkboek 1490-1992, 500 jaar kinderopvang, goede en kwade tijden, 1992.
- De Ruytter Hubert, Geschiedenis van Locre, 1e boekdeel (afschrift), 1922
- William Redmond, 1861-1917, Bij de vijftigste verjaardag van zijn overleden, Rafaël Debevere, speciale uitgave van het tijdschrift Ons Erfdeel, 1967, Lauwe
- Fabrice de Meulenaere, Fragment généalogiques Godtschalck (XVe-XXe siècles) in l'Intermédiaire des genealogistes, nummer 274, juli-augustus 1991, p206-220.
- www.huizegodtschalck.be; www.heuvellandverbeeldt.be; www.westhoekverbeeldt.be
- Archief Zusters van het Geloof Tielt en Loker
- Archief Zusters van de Heilige Familie, leper
- Archief Zusters van de Heilige Vincentius à Paulo, Gits
- Archief OCMW leper

“Wanneer men even de stad verlaat den steenweg van Vlamertinghe op, ziet men een groot, fraai gebouw, opgericht sedert het jaar 1900. Met zijne prachtige kapel, zijne afzonderlijke paviljoenen, zijne hovingen, vormde het een machtig geheel ... een prachtstuk, waardig van zijnen ontwerper, den Heer Coomans, bouwmeester te Yper. Dat groot en schoon gesticht, het Heilig Hert, was het vrouwenzinnelooshuis, bestuurd door de Eerweerde Zusters van Bermhertigheid van Brugge en den Eerweerden Heer René Neuville, aalmoezenier.” (Gustaaf Delahaye)

Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart leper onderging een grondige metamorfose

Architectuur en mensen voor zorg, zorg voor mensen en architectuur

Door Marc Dejonckheere

De hoge, galmende gangen in het gerestaureerde en herbestemde neogotische deel van het Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart aan de Poperingseweg 16 in leper ademen nog altijd een beetje de geest van het gesloten gesticht van 1900 en 1928, vanuit een christelijk-caritatieve inspiratie bediend door de congregatie van de Zusters van de Bermhertigheid Jesu.

De evolutie van de psychiatrie sinds de Tweede Wereldoorlog bewerkte evenwel een grondige metamorfose van het complex, dat zich nog steeds aan nieuwe, hedendaagse therapeutische inzichten en noden aanpast. Tekenend waren de sloop van de muur in 1977 en de nieuwe, uitnodigende hoofdingang sinds 2002. En nog zijn de torenkranen boven het H. Hart niet verdwenen. De zorg voor psychisch gehavende mensen binnen een ruimer geworden netwerk en de zorg voor architectuur gaan er hand in hand.

Christelijke liefdadigheid

Sinds het midden van de negentiende eeuw is de zorg voor psychiatrische patiënten (vroeger ‘dulle lieden’, ‘zinnelozen’ of ‘zotten en zottinnen’ genoemd) nauw verweven met de Zusters van de Bermhertigheid Jesu. Deze congregatie scheidde zich af uit de onderwijscongregatie van de zusters Apostolinnen, om de zorg voor geesteszieken in het stedelijke krankzinnigengesticht Sint-Juliaans in Brugge op zich te nemen. Ze werd in 1842 vanuit een christelijk-caritatieve bekommernis gesticht door kanunnik Petrus Joannes Maes (1806 - 1877). Die vroeg vanuit katholieke hoek aandacht voor een betere hospitalisatie en verzorging van krankzinnigen. Voor de zusters was de beoefening van de christelijke ‘caritas’ een vorm van sociaal engagement en was het bijstaan van de geesteszieken een dienst aan God. De grondgedachten van de Constituties van de congregatie zijn ontleend aan de kloosterregel van de H. Augustinus. De hospitaalzusters wijden zich ‘au service des aliénés’, met een sterke nadruk op evangelische barmhartigheid tegenover de geringen. De zusters bewerkten in die tijd in eerste instantie het zielenheil van hun patiënten. Ondernemend als hij was, stichtte kanunnik Maes niet alleen de congregatie, maar bouwde hij in de tweede helft van de 19de eeuw ook een netwerk van instellingen uit in Kortrijk, Kortenberg en Sussex (UK).

Gesloten gesticht in neogotiek

In 1893 verzocht de leperse Commissie van Burgerlijke Godshuizen de zusters van de Bermhertigheid Jesu om de bediening van de stedelijke instelling voor geesteszieken op zich te nemen. De instelling verkeerde echter in zo’n lamenteabele toestand dat kanunnik Edmond Soenen (derde opvolger van Petrus Joannes Maes als geestelijk directeur van de zusters; 1845 - 1903) in plaats van ze over te nemen, besloot om een nieuw ‘gesticht’ op te richten. Soenen en de algemene overste documenteerden zich vooraf door instellingen in Bergen, Lokeren en Sint-Niklaas te bezoeken. De bouw ging van start in 1897 en nam drie jaar in beslag. Het Heilig Hart of Asile du Sacré-Coeur in leper werd erkend voor de opvang van 340 behoeftige vrouwelijke geesteszieken, die grotendeels uit de stedelijke instelling in de huidige Lange Torhoutstraat overgebracht werden, waar de mannen bleven.

De plannen werden ontworpen door architect Jules Coomans (1871 -1937), een volgeling van de befaamde Joris Helleputte (1852 - 1925), de grote promotor van de neogotische bouwstijl in België. Voor de bouw van haar nieuwe instellingen (zoals ook de psychiatrische kliniek Onze-Lieve-Vrouw of Hospice Notre Dame in Sint-Michiels) hield de congregatie, in samenspraak met de architecten, vast aan het gesloten gestichtsmodel en koos ze voor de neogotische bouwstijl. ‘Gesloten’ omdat het ging om geïsoleerde vrouwen (gedwongen opnames) die geen gevaar voor zichzelf of de buitenwereld mochten betekenen.

Het H. Hart ging open op 23 november 1900. In 1901 wijdde Mgr. Waffelaert de nieuwe kapel in en moeder Stanislas Huytens was er de eerste overste. Geschiedschrijvers omschreven het complex (aangelegd naar dambordschema en gemarkeerd door binnenplaatsen) als een 'machtige en sierlijke groep gebouwen' in de toenmalige neogotische stijl, een negentiende-eeuwse stroming in de bouwkunst die haar oorsprong vond in de romantiek en zich liet inspireren door de middeleeuwse gotiek. De neogotiek werd in de tweede helft van de negentiende eeuw door de katholieken ook gebruikt in de strijd tegen de liberalen. Zo werden in 1862 de Sint-Lucasscholen opgericht. Talloze scholen en ziekenhuizen werden in de neogotische stijl gebouwd. De gebouwen van het H. Hart in Leper zijn typische voorbeelden van de late neogotiek, een stijl die een beroep doet op middeleeuwse vormen, de spitsboog in de eerste plaats, maar ook allerlei sierelementen. Toch is er in de katholiek georiënteerde neogotiek zelden sprake van zuivere imitatie van middeleeuwse voorbeelden. De neogotiek blijft negentiende-eeuws modern in het gebruik van nieuwe materialen en constructies, zoals gietijzer en metalen profielen. Neogotische elementen zijn o.m. de tudorbogen, lekdrempels, kruiskozijsen, sierankers, overhoekse muizentand, ...

De vlucht van de krankzinnigen

De Eerste Wereldoorlog betekende het tijdelijke einde van het H. Hart. Op 21 november 1914 moesten de patiënten de instelling verlaten, met een speciale trein naar het Asile de Vaucluse in Epinay-sur-Orge in de omgeving van Parijs. Toenmalig brandweerman en lid van de Burgerwacht Gustaaf Delahaye - na de oorlog ook schepen van leper - schrijft daarover in zijn Oorlogsherinneringen:

"'t Is een koude wintermorgen, een weinig sneeuw bedekt de velden. Van heel vroeg was iedereen te been. De vrouwtjes worden op hun best gezet. Alles wordt bijgehaald, de pakken zijn gereed. Voor de laatste maal misschien zag men nog de geliefde kapel, de ziekenkamer, de kwartieren. 't Is korts na eten: een lange trein komt zich achter het gesticht plaatsen. De verhuis begon. De shrapnels ontploften op eenige meters van de trein. Men gaf er geen acht op. Men kan zich wel niets treurigers inbeelden dan de vlucht van die honderden onnoozele mensen. Hier een vrouwtje weenend, andere en wel het grootste gedeelte zingen, dansen zelf. Anderen maken zich kwaad, velen worden in zetels gedragen. De Eerw. Zusters hadden met sommige heel wat moeite. De voorste rijtuigen waren bezet door de zieken van het mannengesticht uit de Thouroutstraat; twee ervan werden gekwetst door het ontploffen van een shrapnel en weggevoerd in een ambulance. Na twee uur werkens was iedereen gezeten... de pakken zijn geregeld... het teken van vertrek werd gegeven. De trein zette zich langzaam in beweging. Vele zieken zongen. De brave Zusters weenden vaarwel aan het geliefd klooster. Men leefde er gelukkig in het plegen van Christen liefdewerk. Nu eerst gevoelt men hoe lief zijn huis is. Al is het ook een Krankzinnigengesticht. De trein met acht honderd bannelingen verdween."

Moeder Stanislas stelde Gustaaf Delahaye aan als toezichter van het H. Hart, dat in het begin van de oorlog ingericht werd als burgerhospitaal (voor gewonden en tyfuslijders, maar ook voor de slachtoffers van de eerste gasaanvallen) en een basis was van de Friends Ambulance Unit (Britse vrijwilligers-Quakers).

De instelling werd gaandeweg helemaal door bombardementen vernield, tot ook Delahaye in april 1915 verplicht geëvacueerd werd. Hij keerde nog enkele malen naar leper terug, om kostbaarheden, zoals de 'gouden kelk en ciborie van het gesticht' of de 'geschriften en boeken van het Oud Zothuis' in veiligheid te brengen.

Terugkeer uit Frankrijk en wederopbouw

In 1919 keerden de bannelingen uit het Franse Asile de Vaucluse nabij Parijs naar West-Vlaanderen terug. De patiënten en zusters trokken naar Sint-Anna in Kortrijk en O.-L.-V. in Sint-Michiels. Het H. Hart in leper werd wederopgebouwd in neogotische stijl naar plannen van Jules Coomans. Heropbouw in dezelfde stijl was een voorwaarde om 'oorlogsschade' te kunnen genieten. Moeder Stanislas leidde de heropbouw en de nieuwe gebouwen werden in 1928 betrokken.

Het H. Hart was een voorbeeld van een instelling, zoals die in de negentiende en twintigste eeuw geconcipeerd was en zoals uit de degelijkheid van de gebouwen bleek. Er waren diverse afdelingen, zoals observatie, voor mentaal gehandicapten, voor de 'woeligen', infirmerie, isolatieafdeling voor infectieziekten (tbc), voor rustige chronische patiënten, ... Elke afdeling bestond uit drie grote zalen: een refter, een dagzaal waar gewerkt en gebeden werd, een slaapzaal met twee lange rijen bedden, enkele isolatiekamers, een sanitaire instelling, en een kamer waar de zuster van de afdeling sliep.

Tot na de Tweede Wereldoorlog ritmeerde het kloosterleven de dag: vroeg opstaan, mis en ontbijt, gebeden, bezigheden en maaltijden overdag, slapen om 20 uur. De monastieke stijl was gepland vanuit het ministerie van Justitie, waarvan de psychiatrische zorg afhankelijk was (tot 1964), tegen een minimale ligdagvergoeding. De personeelsbezetting bestond praktisch enkel uit kloosterzusters, om soms heel geagiteerde en agressieve patiënten een menswaardige opvang te bieden, in een periode waarin medicamenteuze hulp nauwelijks bestond, hoogstens wat barbituraten. Ze werden bijgestaan door een dokter (hoofdgeneesheer) en zijn adjunct.

De aard van de patiënten was volgens gewezen hoofdgeneesheer dr. Roger Deberdt niet te vergelijken met de huidige toestand: het waren *'floriëde (zeer uitgebreide) waanpsychosen, extreem depressieve toestanden of manische opwinding, soms een vervallen alcoholieke vrouw of een tertiaire syfilis'*. Sommige patiënten met auditieve hallucinaties moesten permanent geïsoleerd worden. In die jaren was er wel reeds een vrij goed uitgebouwde arbeidstherapie. Een groot deel van de patiënten in die tijd was ernstig mentaal gehandicapt. Er bestonden haast geen MPI's. Vanaf 21 jaar kwamen die patiënten onvermijdelijk in een gesloten psychiatrische instelling terecht. Tot de komst van de psychofarmacologie vormden 'dwangcamisoles' soms de enige uitweg.

Hitler op het dak

In de meidagen van 1940 werden 19 patiënten opgenomen, die als vluchtelingen in de streek terechtgekomen waren. Het psychiatrische beeld, zoals uit archieven blijkt, luidt op twee gevallen na: acute verwardheid. Het waren meestal jonge vrouwen, die spectaculair angstig geagiteerd waren, soms tot extreme ontremming. Enkele vervielen na enkele dagen in een beeld van roerloze stupor. Zeven ervan stierven binnen de drie weken. Ze werden volledig immobiel, ontwikkelden hoge koorts en overleden aan een acuut hartfalen. Eén vrouw was zo geagiteerd dat ze op het dak van de instelling klom, om Hitler te gaan vinden. Tijdens de moeilijke oorlogsjaren spaarde de directie moeite noch geld om de patiënten een valabele voeding en levenswijze te bieden. De financiële reserves moesten flink aangesproken worden.

Groeiende openheid en aangepaste behandeling

Onder de algemene leiding van kanunnik Andreas Vanlersberghe (1898 - 1963) en met de inbreng van de congregatie begon vanaf 1950 een nieuw tijdperk voor de instellingen in Sint-Michiels, Kortenberg en ook leper.

Meer en meer hechtte men belang aan de mens als totaliteit, zodat achtergrond, biografie en ook toekomstperspectief medebepalend werden. De groeiende aandacht voor verzorging van en bijstand aan de psychiatrische patiënt, maakten de instelling geleidelijk aan meer open, zodat verbouwingen en aanpassingen en later nieuwbouw noodzakelijk werden. Was de zorgverlening in het 'gesticht' aanvankelijk geïnspireerd door louter humane, praktische en religieuze overwegingen, ze evolueerde tijdens het interbellum en kort na W.O.II naar een wetenschappelijk onderbouwde en medische aanpak.

De ontwikkelingen in de psychofarmacologie (neuroleptica, tranquillizers en antidepressiva) sinds de jaren 1960 maakte een einde aan invasieve behandelingen, zoals de insulinetherapie en elektroshocks (in 1946 geïntroduceerd en vooral afdoend bij heel zware depressie). De patiënten werden er rustiger door en meer ontvankelijk voor nieuwe vormen van therapie, waardoor ook minder teruggegrepen moest worden naar fysieke dwangmiddelen.

Een actieve, gepersonaliseerde en multidisciplinaire psychotherapeutische behandeling hielp patiënten voortaan bij hun sociale reïntegratie. De gestichtssfeer op de afdelingen maakte plaats voor een aangename en huiselijke leefomgeving. Het accent verlegde zich van intramurale en residentiële zorg naar daghospitalisatie en extramurale zorg (zoals beschut wonen en Psychiatrisch Verzorgingstehuis of PVT) en ambulante raadpleging. Met de terugloop van het aantal religieuzen en de verdergaande specialisering in de behandeling groeide de instroom van goedgeschoold personeel (momenteel zo'n 450 medewerkers, goed voor 345 voltijdse betrekkingen). Anno 2009 is het H. Hart, inclusief PVT Het Tempelhof, met ruim 400 patiënten een middelgroot regionaal psychiatrisch ziekenhuis.

Nieuwe gebouwen en positiever imago

Door de vernieuwing van de zorg en een groeiend aanbod aan therapieën verschenen nieuwe therapie- en sportlokalen naast het neogotische gebouwencomplex in Ieper. De eerste nieuwbouw in een andere stijl aan de hoek met de Capucienenstraat, de gesloten afdeling H. Familie voor chronisch schizofrene patiënten met blijvende duur van opname, werd in 1970 in gebruik genomen. Er werd een opening gemaakt in de muur. In 1973 (het jaar dat voor het eerst ook mannelijke patiënten opgenomen werden) opende een nieuw sportcomplex, de uitgroei van de 9 jaar eerder gestarte bewegingstherapie. Het H. Hart was de eerste instelling met een eigen sportzaal. In 1974 werd de Centrale Ergotherapie geopend. In mei 1977 'viel' de lange muur langs de Poperingseweg: een echte en een symbolische barrière verdween. Nieuwe afdelingen en de cafetaria gingen open. Het H. Hart evolueerde van een gesloten en aaneengesloten instelling achter hoge muren naar een ziekenhuis met (deels) open deuren, vandaag functionerend binnen een uitgebreid regionaal netwerk (met huisartsen, algemene ziekenhuizen, diensten geestelijke gezondheidszorg, woon- en zorgcentra, arbeidszorg en activiteitencentra, beschutte en sociale werkplaatsen, PVT Tempelhof, Psychiatrische Zorg Thuis, ...)

Bij zijn afscheid in 1996 formuleerde hoofdgeneesheer dr. Deberdt het als volgt:

"Toen ik hier in 1956 startte, waren de omslaghoofdingen van de instelling zowel in het Nederlands als in het Frans: 'Service Public - Maladies Mentales - Institut du Sacré Coeur à Ypres'. Dergelijke brieven konden portvrij verstuurd worden, mits op de omslag de handtekening van 'La Directrice' prijkte. Bijna 40 jaar later, en verder, zijn we uitgegroeid tot het 'Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart', met een eigen logo dat de opgaande zon voorstelt als symbool van hoop, herstel en genezing. Wij zijn een 'blijde' instelling, weg van de generaties lang durende, hard en pijnlijk klinkende, discriminerende naam, die mij met de behandeling van de psychotische patiënt identificeerde".

En nog wordt er gebouwd ...

Sinds 1996 maken de aanpassingen binnen het H. Hart deel uit van een masterplan. Om gespecialiseerde behandeling te kunnen aanbieden, wil het H. Hart beschikken over een aangepaste accommodatie. Inrichting en infrastructuur hebben immers een positief effect op de patiënt en diens behandeling: het is een teken van waardering, verschaft structuur en motivatie, schept een heldere en open omgeving, creëert een goed gevoel binnen een huiselijke sfeer, biedt tegelijk een aangename werkomgeving waarin gediversifieerde specialistische behandeling op maat geboden wordt, ... aldus huidig algemeen directeur Johan Depoortere.

Ruimtelijk gezien vertaalt zich dat in eenpersoonskamers die aan de hedendaagse comforteisen en privacy voldoen, leefruimtes voor kleine groepen, een uitnodigende hoofdingang, rustgevend groenaankleding, moderne en duurzame architectuur, toekomstgericht bouwen met oog voor flexibiliteit en polyvalentie, ... In 2008 werd het nieuwe Ergotherapeutisch Centrum geopend. In 2009 werd de cafetaria verbouwd en kwam er een nieuwe dienst vrije tijd voor patiënten. Op 12 juni 2009 opende het nieuwe psycho-educatief centrum met een auditorium van 134 zitplaatsen en twee vergaderzalen. In 2010 verrijzen er twee nieuwbouwafdelingen met 67 T-bedden voor voortgezette hospitalisatie achter de voorgevel links van het neogotische gebouw dat door de jaren heen deels afgebroken, gerestaureerd en aan de moderne noden aangepast werd.

De metamorfose van het complex leidde tot een drieluk met duidelijk onderscheiden functies: opnamekliniek met nieuw onthaal (sinds 2002) aan de oostzijde, dagkliniek aan de westzijde en het neogotische gebouw in het midden voor administratie en voortgezette behandeling.

Bronnen:

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 11n1. Provincie West-Vlaanderen. Arrondissement Ieper. Kanton Ieper., Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, Bestuur voor Monumenten en Landschappen, Brepols – Turnhout, 1987, p. 224-227
- Cornillie J.E., Ieper door de eeuwen heen. Posthume uitgave tot hulde aan het werk van J.E. Cornillie, Uitgegeven onder auspiciën van het stadsbestuur, 1950
- Deberdt R., Van beveiligde zorg tot leven in de stad, Academische zitting te Ieper op 22 en 26 mei 1992 ter gelegenheid van het Congregationeel Jubelfeest 1842 -1992
- Dhaene Corina i.s.m. Dhaene Lieve, Sint-Jozef Kortenberg. Van 'Maison de Santé tot Universitair Centrum 1850 - 1995, uitgegeven door de vzw Universitair Centrum Sint-Jozef, Kortenberg i.s.m. KADOC, Leuven, 1995
- Geldhof, J., Pelgrims, dulle lieden en vondelingen te Brugge 1275 - 1975. Zeven eeuwen geschiedenis van het Sint-Juliaansgasthuis en van de Psychiatrische Kliniek O.L.-Vrouw te Brugge-Sint-Michiels, Uitgave Psychiatrische Kliniek O.L.-Vrouw, Brugge, 1975
- Interview met dr. Deberdt, dd. 7 mei 2009
- Interviews met Johan Depoortere (algemeen directeur) en Luc Verhulst (coördinator bouw en technische dienst) dd. 11 september 2008 en 17 april 2009
- Oorlogsdagboeken over Ieper (1914 - 1915) uitgegeven door Jozef Geldhof. Eerste deel. De dagboeken Delaere, Delahaye en Dufloy. Met een inleiding van Dr. A. Caenepeel., Brugge, Genootschap voor geschiedenis, 1974.
- Toespraken
 - Jubileum ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Congregatie Zusters van de Bermhertigheid Jesu gevierd 6-12-1967
 - Teksten bij Pensioenviering Dr. Roger Deberdt, januari - februari 1996
 - Gidsbeurt Open Monumentendag 9 september 2007

www.geheugenvanier.be

Opengestelde sites: programma

HEUVELLAND

OPEN MONUMENT:

Huize Godtschalck; zorg voor bejaarden, soldaten en kinderen.

Godtschalckstraat 3 te Loker- Heuvelland

14u00-18u00

Doorlopend gidsbeurten (zonder reservatie) door het gebouw, start in de inkomhal.

Huize Godtschalck is een begeleidingstehuis voor bijzondere jeugdbijstand. De voorziening biedt onderdak aan 51 kinderen en jongeren. Het gebouw wordt in 1872 opgericht als een *'oudemannahuis voor kranke ouderlingen van de stad leper..... de luchtgesteltenis had den besten invloed op hun gezondheid en hun gemoed'*. Het initiatief sterft echter een stille dood en na 24 jaar maakt men er een weeshuis van. Op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog beslaat het voor die tijd zeer moderne gesticht met gebouwen en gronden meer dan 5 hectare. Er wonen ongeveer 200 kinderen. Tijdens de oorlog verblijven er Britse officieren, en is er ook een medische post ondergebracht. De begraafplaats 'Locre Hospice Cemetery' is hiervan nog een stille getuige. Begin 1918, tijdens het Duitse lenteoffensief, wordt het weeshuis met de grond gelijkgemaakt. In 1927 verrijst 150 meter dichterbij de dorpskom een nieuw gebouw, waar Huize Godtschalck nu gevestigd is.

Op open monumentendag zet Huize Godtschalck de deuren open voor het grote publiek. Het gebouw is letterlijk toegankelijk van de kelder tot de zolder. Het personeel en de jongeren zorgen voor een boeiende rondleiding (alleen of met gids) waarbij u onderweg enkele personages en tafereel uit het verleden zal ontmoeten. Zij zullen u meer vertellen en laten zien over de rijke "zorg"geschiedenis van deze voorziening.

ACTIVITEITEN:

Opendeur in het Erfgoedhuis en Archeo 7.

Reningelstraat 11 te Kemmel- Heuvelland

14u00-18u00.

Het erfgoedhuis in Kemmel wil een thuis zijn voor iedereen die voor het erfgoed zorgt. De vrijwilligers van *Heuvelland verbeeldt* komen er maandelijks samen om oude postkaarten, foto's en documenten te verzamelen, in te scannen en te beschrijven. De vrijwilligers van vzw Geuzenproject houden via hun activiteiten de herinnering levendig aan de woelige 16^e eeuw, eeuw van reformatie en contrareformatie in de Kerk, met als hoogtepunt de beeldenstorm in 1566. Het erfgoedhuis biedt onderdak aan de permanente tentoonstelling: 'zero hour', het verhaal van de ondergrondse oorlogsvoering in Wijtschate – Mesen.

Particulieren en verenigingen kunnen er ook terecht met hun privé archief. De gemeente zorgt voor een goede bewaring én ontsluiting. Tenslotte heeft ook de archeologische werking van CO₇ er zijn onderdak. Tijdens deze OMD vinden er enkele boeiende tentoonstelligen plaats, één over het archeologisch verleden van onze regio, één over enkele archiefstukken uit Heuvelland.

IEPER

OPEN MONUMENT:

De site **Wieltjesgracht - Lange Torhoutstraat: van hospitaal tot zorgcentrum**

Lange Torhoutstraat 29, 8900 Ieper
10u00-12u30 en 14u00-18u00

Doorlopend gidsbeurten (zonder reservatie) door kapel, klooster en de overblijvende gebouwen van het hospitaal. Tentoonstelling met authentieke documenten, meubilair, enz. Cafeteria Huize Wieltjesgracht open voor bezoekers.

Maak kennis met de rijke 800-jarige geschiedenis van deze bij alle Ieperlingen zeer bekende site, een geschiedenis met het thema 'zorg' als rode draad. In de 13de eeuw was er al een Minderbroeder-**klooster**. De Minderbroeders bleven hier zo'n 550 jaar! In de 16de eeuw bestond het klooster uit een driebeukige kerk, naast de eetzaal, bibliotheek, cellen, ziekenzaal, en een binnenhof omgeven door een brouwerij, bakkerij, washuis en magazijnen.

De Minderbroeders namen in 1608 de hervorming van de Recolletten aan, zodat ze voortaan Minderbroeders-Recolletten heetten. Bij de bevolking waren ze enkel als Recolletten bekend. Toen in 1794 Ieper bij Frankrijk werd ingelijfd, werd de Recollettenkerk, waar O. L. Vrouw van Tuine al eeuwen vereerd was, omgevormd tot een **Temple de Bienséance**. Het terrein werd herschapen in een groentenhof en blekerij.

Vanaf 1840 was er nood aan een nieuw **krankzinnigengesticht**. Het stadsbestuur stond het terrein in 1843 af aan het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen (het latere OCMW).

Een zware brand teisterde het gebouw in de Torhoutstraat in 1912, waarna het grotendeels vernietigd werd in 1914-1918. Na de oorlog nam het O.L.V.-**hospitaal** hier zijn intrek (daarvoor bevond dit hospitaal zich op de Grote Markt). Tot januari 1989 zou het hospitaal er in gebruik zijn. Sinds september 1989 (precies twintig jaar geleden) is er een rust- en verzorgingstehuis, nu **woon- en zorgcentrum**.

OPEN MONUMENT:

Godshuis Belle: zorg door de eeuwen heen

Rijselsestraat 38, 8900 Ieper
10u00-12u30 en 14u00-18u00

Doorlopend gidsbeurten (zonder reservatie), start aan de balie van het museum

Omstreeks 1500 was Ieper een van de armste steden. In 1525 werd daarom – als eerste in West-Europa – de "Gemene Beurs" opgericht, de voorloper van het huidige OCMW. Gidsen brengen u het verhaal van de armen- en ziekenzorg door de eeuwen heen en leiden u van het museum naar de prachtige OCMW-raadzaal. Kinderen kunnen ondertussen plezier beleven met de uitdagende detail-speurtocht Oog voor Belle.

OPEN MONUMENT:

Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart: van gesloten neogotische instelling tot open eigentijds ziekenhuis

Poperingseweg 16, 8900 Ieper
10u00-12u30 en 14u00-18u00

Doorlopend gidsbeurten (zonder reservatie), start aan de oude hoofdingang, Poperingseweg 16. Duur ± 1 uur.

De afgelopen decennia kende de psychiatrie een dynamische ontwikkeling. Ook in het Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart deed zich de laatste vijftig jaar een ware metamorfose in de zorg en de behandeling van psychisch kwetsbare mensen voor. Deze gedaanteverandering is ook merkbaar in de infrastructuur.

Tijdens de geleide rondgang geven we aandacht aan de geschiedenis en aan de huidige aanpak, die 'voor iedereen anders' is. Het Psychiatrisch Ziekenhuis H. Hart is één van de vier ziekenhuizen van de Congregatie van de Zusters van de Bermhertigheid Jesu, die tot op heden toonaangevend is in de behandeling van psychiatrische patiënten. De bouw van dit ziekenhuis, ontworpen door architect Coomans, ging van start in 1897. In 1900 kon de kapel, het centrum van dit reusachtig neogotisch complex, worden ingewijd. Een zware Duitse beschieting maakte het ziekenhuis in april 1915 met de grond gelijk. De heropbouw na de Eerste Wereldoorlog gebeurde volgens de oorspronkelijke plannen, zodat in 1927 de verzorging en de behandeling van de patiënten weer verder kon gaan.

ACTIVITEIT:

Fietstocht: De Ieperse Gasthuisbossen: van middeleeuwse opbrengstbossen tot 21ste-eeuwse bos- en wandeldomeinen

De excursie start met een blik op de boeiende documenten uit het OCMW-archief over de oorsprong en het beheer van de Ieperse Gasthuisbossen. Daarna fietsen we onder begeleiding van een gids naar de bosgebieden rond Ieper. Via enkele korte wandeltochten door de diverse bossen maakt u kennis met de historische, het beheer en de toekomst van dit belangrijke Ieperse landschappelijke erfgoed.

Tijdens de 13de eeuw, de gouden eeuw van het middeleeuwse Ieper, ontstonden er diverse private liefdadigheidsinstellingen: godshuizen, gasthuizen en hospitalen. Via deze instellingen konden hulpbehoevende, arme of zieke stedelingen verzorgd worden en reizigers onderdak krijgen. Ze werden gesticht of onderhouden door rijke Ieperlingen die zich zo van een plekje in de hemel wilden verzekeren. Om de instellingen financieel te steunen schonken ze ook boerderijen en bosgebieden. De bosgebieden lagen in het toen zeer bosrijke Zillebeke en Wijtschate. Ze werden intensief beheerd en uitgebaat: houtwinning was enorm belangrijk.

Via enkele tussenfasen (o.a. C.O.O.: Commissie voor Openbare Onderstand) kwamen de bossen uiteindelijk in handen van het Ieperse Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (O.C.M.W.). Dat is trouwens nog steeds gevestigd in een oorspronkelijk Godshuis (Bellegodshuis langs de Rijselsestraat) een site die u ook kan bezoeken tijdens OMD.

De 7 bosgebieden, samen zo'n 230 ha groot, bleven bewaard terwijl andere bossen in de 18de en 19de eeuw voorgoed verdwenen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog raakten uiteindelijk al de bossen op de heuvelkam rond Ieper compleet vernield. Na de oorlog werden de bossen van de C.O.O. terug aangeplant, min of meer op dezelfde plaatsen als voorheen. De toenmalige economische noden bepaalden de soortkeuze en het beheer. Rond 1985/1990 groeide de aandacht voor de natuurwaarde van deze bossen. Langzaam maar zeker werden oude, vaak minderwaardige naaldbestanden omgezet in loofhout. Vanwege de belangen van de jachtrechthouder bleven de bossen wel ontoegankelijk. Uiteindelijk werden ze in 1996 in erfpacht genomen en beheerd door het provinciebestuur van West-Vlaanderen, en als provinciaal wandeldomein "De Gasthuisbossen" opengesteld. Meteen kreeg ook echte natuurontwikkeling binnen de bossen steeds meer kansen.

Praktisch:

Fietstocht (eigen fiets meebrengen, stevig schoeisel voorzien) onder begeleiding van een gids.

Start om 14u op de Grote Markt, nabij ingang dienst Toerisme.

Afstand: ongeveer 25 km, afgewisseld met korte verkenningstochtjes te voet in de bossen.

Duur ± 3u30.

Inschrijven verplicht: via Dienst Toerisme, Grote Markt 34, 8900 Ieper, tel. 057 239 220, mail: toerisme@ieper.be voor 11/09 (beperkt aantal deelnemers).

ACTIVITEIT:

Kinderzoektocht: Oog voor Belle

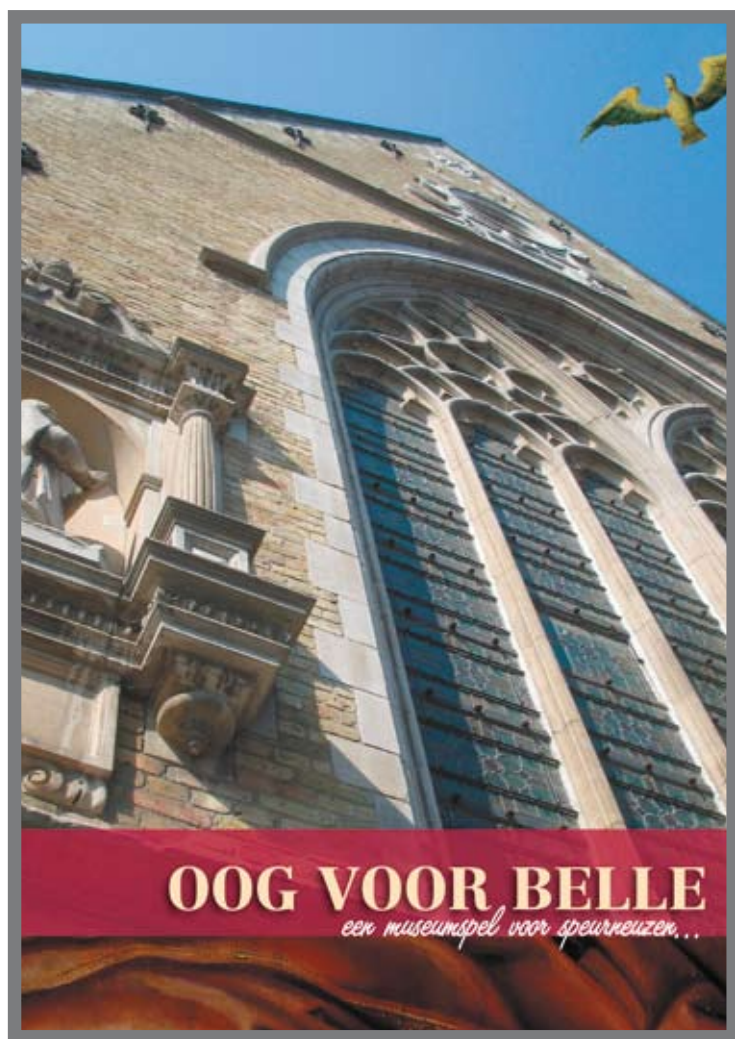
We dagen jonge speurneuzen uit zich te laten leiden langs de vele kunstwerken in het Museum Godshuis Belle. Sta even stil bij elk schilderij en let vooral op de details! Wie in zijn missie slaagt, krijgt er nog een leuke attentie bovenop.

Praktisch:

Museum Godshuis Belle, Rijselsestraat 38, 8900 Ieper

10u00-12u30 en 14u00-18u00

Doorlopend, start aan de balie van het museum.

450 JAAR GELEDEN WERD IEPER BISSCHOPSTAD.

Praktisch: Bezoek op 13 september 2009 de tentoonstelling van het Iepers Kwartier in de Sint-Maarten- en Sint-Niklaaskathedraal van Ieper - het is de laatste dag van deze gratis zomertentoonstelling over het bisdom Ieper dat 450 jaar geleden werd opgericht.

Als we nu de kerk van Sint-Maarten en Sint-Niklaas betitelen als kathedraal, is dat niet omwille van haar indrukwekkende afmetingen, 100 m lang en met een toren van 102 m hoog. Wel omdat Ieper in 1559 tot bisdom werd verheven, samen met nog 13 andere steden in de toenmalige Spaanse Nederlanden. Die stonden onder de regering van Philips II van Spanje, zoon van Keizer Karel V. Ieper kreeg op 11 november 1561 zijn eerste bisschop, Martinus Rythovius, te zien. Na hem volgden nog 17 bisschoppen, o.a. nog twee Nederlanders: Jansenius en Herincx, en een tweetal Fransen: de Ratabon en Laval de Montmorency (1713). Twee anderen werden bisschop in Gent, zoals Maes en Desmet, en behalve de 18 officiële bisschoppen waren er ook een zevental die wel voor Ieper werden aangesteld, maar nooit officieel benoemd, zoals Capello, die bisschop werd van Antwerpen, en de Alsatia, aartsbisschop van Mechelen.

ACTIVITEIT:

Wandeling: Sociale zekerheid in Ieper

Een gids loodst u door de historische binnenstad langs plaatsen die vroeger en nu te maken hadden met sociale zekerheid in de breedste zin: beluiken, godshuizen en zo verder.

Over wat begon bij kloosters of met aalmoezen en uitmondde in een stelsel waar de rest van de wereld België om benijdt. Wist u dat er vroeger een abdij was in de Sint-Niklaasstraat? Waar het Godshuis Sint-Jan in de Rijselsestraat precies lag? Wat er verscholen ligt achter een poortje in de Rijkeklarenstraat? Bij twijfel, één remedie: volg de gids!

Praktisch:

Wandeling met gids om 10u en om 14u.

Start aan Dienst Toerisme, Grote Markt 34, 8900 Ieper.

Duur ± 2u.

Inschrijven verplicht: via Dienst Toerisme, Grote Markt 34, 8900 Ieper, tel. 057 239 220, mail toerisme@ieper.be voor 11/09 (beperkt aantal deelnemers).

ACTIVITEIT:

Torenbezoek: belfortoren met speciale aandacht voor de zorg voor de beiaard

Het Belfort met de beiaard is een typisch voorbeeld van de wederopbouwarchitectuur van Ieper. Het uitzicht boven is de beklimming van 70 meter zeker waard. Met aandacht voor de speciale zorg die nodig is voor een bijzonder instrument - de beiaard met 49 klokken - hoog in een bijzonder monument.

Praktisch:

Beklimming met de beiaardier om 14u en om 15u.

Start aan Dienst Toerisme, Grote Markt 34, 8900 Ieper.

Duur ± 1u.

Inschrijven verplicht: via Dienst Toerisme, Grote Markt 34, 8900 Ieper, tel. 057 239 220, mail toerisme@ieper.be voor 11/09 (beperkt aantal deelnemers).

LANGEMARK-POELKAPELLE

OPEN MONUMENT:

Voormalig kloostergebouw VBS Langemark

Zonnebekastraat 27, 8920 Langemark, Van 14u-18u: doorlopende fototentoonstelling ism beeldbank www.langemarkverbeeldt.be en, om het uur, gidsbeurten.

De Zusters Apostolinen uit Brugge richtten in 1927 het kloostergebouw op. Al voor de eerste wereldoorlog was deze zusterorde actief in Langemark. De Zusters werden de stichters van het onderwijs op "Den Bosch", een gehucht in het noorden van Langemark en aan de bosrand van het Vrijbos. Vanaf de jaren '30 groeide dit gehucht uit tot een dorp van ongeveer 1000 bewoners. Vandaag kennen we dit als de Madonna (wat staat voor Onze-Lieve-Vrouw).

In Langemark-Centrum bouwden de Apostolinen vóór de Grote Oorlog hun klooster en de meisjesschool uit in de Lekkerboterstraat. Waarschijnlijk was de kloosterorde er gevestigd vanaf einde 19de eeuw. Naast het klooster bevond zich het "Oudemannenhuis" of "Gasthuis". Vandaag zijn beide gebouwen vervat in het OCMW-rusthuis van Langemark (Zonnebekastraat 71).

Vele kloosterzusters zouden het klooster van Langemark (° 1927) in de Zonnebekastraat 27 bewonen. In de topjaren woonden er meer dan tien zusters. De zusters hielden zich vooral bezig met onderwijs.

In 1995 trokken de laatste drie zusters er weg. Momenteel gebruikt de Vrije Basisschool van Langemark de gebouwen nog, maar in het schooljaar 2009-2010 wordt het klooster volledig afgebroken. Op de plaats van het huidige klooster komt de nieuwe kleuterafdeling van de basisschool. Het is de bedoeling om de vroegere jongensschool (Poelkappellestraat 36) en de meisjesschool samen te voegen. Een voor Langemark historische gebeurtenis!

MESEN

Messines Ridge British Cemetery

Gidsbeurten van 13u30 tot 18u.

andersvaliden kunnen het kerkhof gemakkelijk bezoeken.

Het kerkhof ligt naast Messines Peace Village,

Nieuwkerkestraat 9a, Mesen

Van de andere kant van de aardbol kwamen de jongens van de New Zealand Division naar Vlaanderen om het te bevrijden. In 1917 waren deze Kiwi's al heel wat illusies armer, maar ze waren vooral een goed voorbereide en sterke divisie. Op 7 juni 1917 heroverden ze in Mesen in een paar uur tijd hun objectieven. Echter niet zonder verlies aan mensenlevens... Brancardiers, dokters, verpleegsters en priesters verzorgden de honderden, duizenden gewonde soldaten in geïmproviseerde veldhospitaal. De plaats waar nu het kerkhof is, was zo'n casualty station. De medische staf werkte er in zulke erbarmelijke omstandigheden, dat het werkelijk de hel leek.

Naast het verhaal van deze onbekende medische oorlogshelden, is er natuurlijk de sereniteit en structuur van het kerkhof zelf. De verschillende elementen, de architectuur en enkele "speciale" graven maken het verhaal van deze locatie heel boeiend.

POPERINGE

Lullaby/nog één keer slapen tijdelijke tentoonstelling

Talbot House

Pottestraat 5, Poperinge, 10 tot 18u.

Toen Talbot House half december 1915 zijn deuren opende, was het – behalve als Clubhuis – ook bedoeld als slaapgelegenheid: officieren die aan een week verlof toe waren, konden er terecht voor een "Bed & Breakfast" in afwachting van het vertrek van de trein, of vóór ze hun bataljon weer opzochten. Vandaag herinnert de General's Room aan die oorspronkelijke bestemming.

De B&B kende vanaf de eerste dagen zo'n groot succes dat hij in april 1916 moest verhuizen naar een dochterhuis van Talbot House, het huidige "Skindles Hotel" in de Gasthuisstraat.

Van die eerste periode bleef wel een gastenboek bewaard. Het schriftje verzamelde bijna 1.300 handtekeningen, in nog geen 4 maanden tijd, en spreekt boekdelen over het prille begin van Talbot House. Ongeveer alle eenheden van alle divisies die in die dagen in de Ieperboog verbleven, vonden onderdak in de Club.

Maar de ellenlange lijst namen roept ook vragen op: wie zijn deze mensen? En vooral: wat gebeurde er met hen na hun verblijf in Talbot House? Nog één keer slapen – en wat dan?

Deze tijdelijke expo wil het gastenboekje herlezen, alle namen noemen, en de sporen uitzetten naar méér dan 120 begraafplaatsen, in de Westhoek én ver daarbuiten, waar die namen vandaag terug te vinden zijn. En dan blijkt dat het wiegelied in een veilig slaapvertrek in Talbot House al te vaak onrust aankondigt, gevaar, angst, en ... dood.

Activiteiten:

- Opendag: de Poperingse Toc H-afdeling baat de hele dag een bar uit en serveert o.a. pannenkoeken.
De Toc H-beweging is ontstaan in het Talbot House en draagt de idee van vrede en verzoening over de hele wereld uit dankzij een uitgebreid netwerk van Toc H-afdelingen.
- Gidsbeurten: om 15 en 16.30u. (zonder reservatie)
- Wandelconcert door de Britse band Avon Glen Pipes and Drums vanaf 10.30u. van bij Talbot House tot op de Grote Markt. Korte plechtigheid bij het standbeeld, waarna de band wandelend musicceert tot in de tuin van Talbot House. Na het concert is er de traditionele cup of tea.

Zorg-heiligen in de St.-Martinuskerk Haringe

14 tot 18u., geleide bezoeken om 14, 15, 16 en 17u.

De Sint-Martinuskerk telt 53 heiligenbeelden, op één na allemaal kunstig uitgesneden uit hout. Het zijn typische zorg-heiligen. Waarom draagt Catharina een wiel mee? Wie wordt aanroepen tegen borstkwalen?

Wist u dat Apollonia helpt tandpijn te verdrijven?

Wie is de pestheilige?

Een geleid bezoek van ca. 45 min. maakt u vertrouwd met volksdevotie van vroeger en nu.

De rondleiding in het teken van de zorg-heiligen heeft ook aandacht voor de vele andere artistieke facetten van de kerk: het Van Peteghemorgel, de crypte, de archeologische vondsten die er tentoongesteld zijn, het rijke kerkmeubilair, de kerkschatten...

Kapel van het gehucht 't Vogeltje

Loviestraat Poperinge, 14 tot 18u., geleide bezoeken om 14, 15, 16 en 17u.

Deken Bruno van Merris stichtte de kloosterorde St.-Vincentius a Paulo, de 'Pauliënen', buiten de stad, met school in 1841. Van 1854 tot '56 werd een neogotische kapel gebouwd. Tot op vandaag zorgen de zusters via de verkoop van 'poedertjes' voor het heil van de bezoekers.

De kapel heeft een boeiend interieur met een kruisribbengewelf op halfronde pilasters, de polychrome muurschildering met de triomferende Christus, het praalgraf van deken van Merris, twee gedenkplaten van de familie van Merris en glasramen met de patroonheiligen van de weldoeners. De rondleiding beperkt zich tot de kapel en duurt ongeveer een halfuur.

Kasteeldomein De Lovie

Van adellijk zomerverblijf tot woonpark voor zorg
Krombeekseweg 82, Poperinge, 10 tot 18u.

Het kasteel werd in 1856 gebouwd als zomerresidentie voor de familie van Merris uit Poperinge, met een park in romantische Engelse landschapsstijl. In 1912, vlak voor WO I, nam het kroostrijke gezin de Brouckhoven de Bergeyck zijn intrek in het kasteel. Het kasteelpark kreeg in 1929 een nieuwe bestemming toen vzw sanatorium St.-Idesbald het domein aankocht voor de verzorging van tbc-patiënten. In die periode kwam aan beide zijden van het kasteel een paviljoen bij, de kapel en het kloostergebouw. Alle ontwerpen waren van de hand van Jules Coomans, bekend om zijn wederopbouwarchitectuur. Sinds 1960 biedt het uitgestrekte landschapspark rust en bewegingsvrijheid aan personen met verstandelijke handicap, onder begeleiding van De Lovie. De oude sanatoriumgebouwen werden heringericht naar hedendaagse behoeften. Of hoe modernisering en respect voor erfgoed samengaan.

Activiteiten:

- Gidsbeurten om 10.30u, 14u en 16u. Vertrek aan de receptie. Duur 1u.
- Uitgestippelde wandeling (op eigen ritme) doorheen het kasteelpark: 10 tot 18u., start aan de receptie (bewegwijzering tot aan de receptie vanaf de Krombeekseweg), gratis infobrochure.
- Fototentoonstelling: 10 tot 18u., met oude prentkaarten uit de sanatoriumperiode en de pionierstijd van De Lovie (als voorziening voor personen met verstandelijke beperking).

VLETEREN

Oostvleteren: Sint-Amatuskerk (Oostvleteren)

Gidsbeurten tussen 14u30 tot 17u30, zonder reservatie, afspraak kerkportaal

De laatgotische kerk stamt uit de 15de eeuw, met nog vroegere delen erin verwerkt. Ze werd in 1977 door brand vernield maar weer opgebouwd, met als resultaat een bijzonder geslaagd en origineel samengaan tussen oud en nieuw. In België is de parochie Oostvleteren de enige met Sint-Amatus als patroonheilige. Toch wordt in deze kerk Sint-Antonius vereerd. In Oostvleteren vindt elk jaar vanaf 17 januari de noveen van Sint-Antonius abt plaats. Vermoedelijk stamt de verering uit de tijd van de splitsing van Oost- en Westvleteren midden 13de eeuw. Vanaf 1744 flakkerde zijn verering op door de dodelijke veeziekten in die jaren, die tot één derde van de veestapel lieten sterven.

Antonius werd geboren in Egypte in het jaar 251, en werd welstellende wees rond zijn twintigste. Enkele jaren later deed hij afstand van zijn rijkdom en ging als asceet leven. Rond 305 wijdde hij zich aan het onderricht en de regeling van de levenswijze van de talrijke monniken die hem volgden. Zo werd Antonius stamvader van de monniken genoemd. Hij stierf op 17 januari 356, 105 jaar oud. Zijn verering ontstond in het Oosten en werd in Rome ingevoerd in de 12de eeuw. Zijn feest wordt gevierd op 17 januari met een noveen (negen dagen bidden).

Meestal wordt hij afgebeeld met een wandelstok in de vorm van een tau (zoals de steel van een spade, met een T-vorm). Deze tau werd het embleem van de Antonieten. Er werd een rood of blauw kruis op de linkerschouder van het habijt of mantel genaaid.

Dikwijls draagt hij een handbel die zou herinneren aan de bedeltochten van de monniken.

De schriftrol zou een algemeen attribuut zijn van de apostelen, evangelisten, kerkleraren en Ordestichters. De paternoster is het wapen tegen de bekoringen van de duivel.

De monniken lopen blootsvoets als uiting van de geest van boetvaardigheid en armoede.

In de klassieke iconografie wordt Sint-Antonius abt afgebeeld als een oude man met weelderige hardos en lange baard. Hier heeft de kunstenaar, D'Havé, zich gebaseerd op zijn levensbeschrijving, die zegt dat hij er op oudere leeftijd na twintig jaar strenge ascese nog opvallend jong uit zag.

Hij wordt afgebeeld met een varken, symbool voor de verleiding. In de middeleeuwen liepen in de stad de Sint-Theunisvarkens vrij rond om het keukenafval op te ruimen ..tot ze zelf 'gerecycleerd' werden door de monniken. Het boek staat symbool voor het contemplatieve leven (bijbelstudie door monniken, regelboek van de Orde, ...).

Hij wordt aanroepen ter bescherming tegen het Sint-Antoniusvuur, in de volksmond zona geheten.

Bij varkens noemt men deze ziekte de vlekziekte. De moderne geneeskunde spreekt over een virusinfectie, gordelroos (herpes zoster of herpes zonalis). Nog anderen menen dat de ziekte zou ontstaan door gifstoffen in het meel door met moederkoorn (soort zwam) besmette graankorrels.

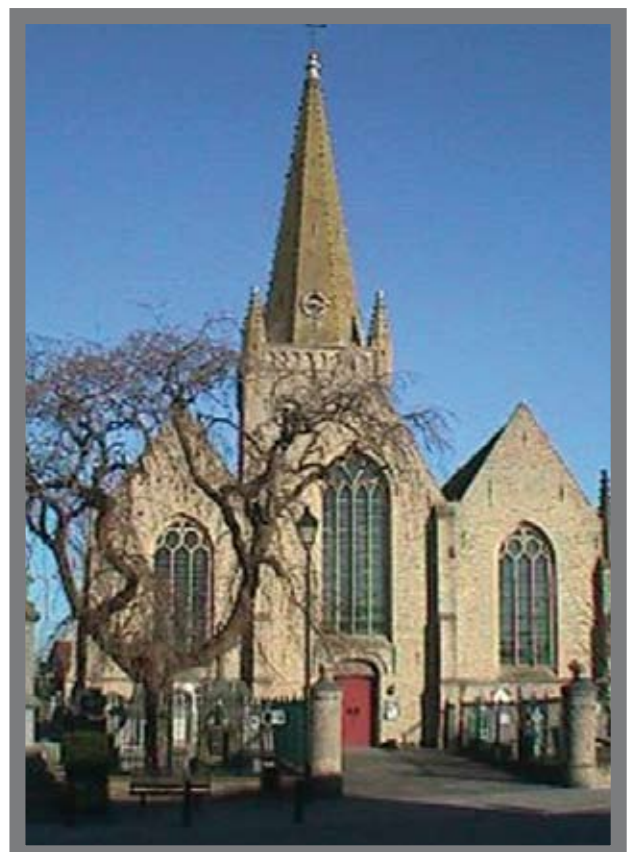
Hij wordt eveneens aangeroepen om verloren zaken te helpen terugvinden.

Ook de (oude) jonge dochters laten wel eens een kaarsje voor onze heilige branden (vanwege die verleidingen in de woestijn?) Alle baten helpen om aan een "lief" te geraken. Hij wordt zelfs aanzien als een weermaker!

Sint-Antonius is de patroonheilige van allen die de kost verdienen met varkens. En dat moet zeer ruim geïnterpreteerd worden : van spekslagers tot suikerbakkers, boogschutters, sloopstimmerlieden en wevers!

Hij is ook bekend voor het zoeken van verloren voorwerpen.

Van deze gelegenheid maakt het locale comité ook gebruik om de dorpsdienst Nestor voor te stellen. Er is een tentoonstelling van de vrijwilligers te bezichtigen.

ZONNEBEKE

De kapel van de Westhoek

Zonnebeke, Frezenbergstraat - Open van 10.00 tot 18.00 uur. - Geleide gidsbeurt om 14.30 uur en om 16.00 uur

Haar geschiedenis begint met een staakkapelletje langs de Frezenbergstraat. In 1880 laat Charles Debouck op deze plaats een gotische kapel bouwen, toegewijd aan O.L.Vrouw Nood zoekt Troost. Ze wordt druk bezocht, in het bijzonder voor kinderen die lijden aan kraamkoorts. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt de kapel vernield, maar kan het Mariabeeld gered worden. In 1925 laat pastoor Lammens op dezelfde plaats een devotiekapel en een school bouwen. De familie Rots-Bonte zorgt voor een nieuw Mariabeeld. Er ontstaat van dan af een sterke Mariaverering die kan rekenen op heel wat publieke bijval.

In 1980 was de 100ste verjaardag van de kapel de aanleiding voor een uitgebreid feestprogramma. In 2006 werd de laatste hoekprocessie georganiseerd.

De kapel is nog dagelijks toegankelijk.

Het groenonderhoud door de Commonwealth War Graves Commission op Buttes New British Cemetery.

Buttes New British Cemetery - Zonnebeke, Lange Dreve - Geleide bezoeken op de site om 14.30, 15.30 en 16.30 uur.

Toelichting bij de werking van de groendienst van CWGC doorlopend van 14.00 tot 18.00 uur.

'Polygon Wood' in Zonnebeke is in Australië en Nieuw-Zeeland een begrip vanwege de bloedige gevechten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het bos in kwestie werd in mei 1915 door de Duitsers ingenomen. Tijdens de Slag om Passendale op 26 september 1917 werden de resten van het bos veroverd door de 5th Australian Division. Op 28 september 1918 werd het bos definitief ontzet door Schotse eenheden. In 1922-1923 werd de Butte heraangelegd waarop een groot monument voor de 5th Australian Division kwam. Aan de voet ervan ligt het indrukwekkende Buttes New British Cemetery met 2.109 doden, waarvan 431 bij naam bekend. Achteraan de begraafplaats bevindt zich een zuilengalerij met de namen van 378 vermiste Nieuw-Zeelanders uit de winter 1917-1918. De Commonwealth War Graves Commission (CWGC) zorgt voor het onderhoud van deze begraafplaats. De CWGC ontstond in volle oorlogstijd in 1917, met als hoofdplicht te zorgen voor de aanleg en het onderhoud van de graven van de gesneuvelden van de Commonwealthlanden van beide Wereldoorlogen. De organisatie bouwt en onderhoudt daarnaast ook de monumenten van de gesneuvelden die geen graf hebben. Ten slotte houdt ze een register bij van de 1.700.000 gesneuvelden die wereldwijd begraven liggen. Voor de familieleden van de overledenen een belangrijk instrument om hun verwanten terug te vinden. In de regio leper zet het CWGC tientallen hoveniers in die instaan voor het dagelijks onderhoud van de begraafplaatsen en monumenten. Tijdens Open Monumentendag horen we niet alleen het historisch verhaal van de site, maar vertellen de mensen van de groendienst over hun dagelijkse werking, hun aanpak, de relatie met de organisatie en de toeristische druk op een aantal sites.

Foto: Michael Sheil

Het project

Open Monumentendag²⁰⁰⁹

is een samenwerking tussen de diensten voor cultuur en toerisme van:

Heuvelland
Ieper
Langemark-Poelkapelle
Mesen
Poperinge
Vleteren
Zonnebeke
en de gidsenkringen

REALISATIE

De cultuurbeleidscoördinatoren en/of diensthoofden toerisme:
Stefaan Decrock
Alexander Declercq
Heidi Vanackere & Cindy Timperman
Steven Reynaert
Bart Wemaere
Veronique De Block
Kristof Pector

CO₇-coördinator:

Greet Desodt en Marlies Corneillie
Gebiedswerker Cultuur Provincie
West-Vlaanderen: Katrien Hindryckx

De schepenen van cultuur en/of toerisme:

Geert Vandewynckel
Frans Lignel
Lieven Vanbelleghem
Darline Van Eeckhoute
Marleen Baelde
Frans Masson
Franky Bryon

Provincie West-Vlaanderen,
Vlaamse Gemeenschap en Europese Unie.

OPEN MONUMENTENDAG 13 SEPTEMBER 2009.

BROCHURE

Eindredactie: Marlies Corneillie en Stef Decrock

Ontwerp: www.linadesign.be

Druk: Drukkerij Van Maele - Vansevenant nv, Sint-Pietersnoordstraat 21, 8000 Brugge.

v.u.: CO₇, voorzitter 2009 Lieven Vanbelleghem, p.a. Grote Markt 1, 8970 Poperinge.

Met dank aan: Chris Beel, Michelle Martens, Wouter Sinaeve, Peter Slosse, Lieven Stubbe, Gidsenkring Ieper, Iepers Kwartier, OCMW Ieper (Marieke Cloet), Vereniging OCMW Wieltjesgracht (Marnix Vieren), Psychiatrisch Ziekenhuis H.Hart Ieper (Rik Decramer), De Lovie, Het klooster van 't Vogeltje, Pastoor Van Acker en de kerkfabriek Sint-Martinus Haringe, Het Talbot House, De Poperingse gidsenkring., De Vrije Basisschool van Langemark, met in het bijzonder Directeur Danny Jonckheere, De medewerkers van de beeldbank 'LANGEMARK-POELKAPELLE verbeeldt', Pastoor L. Baekelandt van Vleteren.

